

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific
Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://universaljurnal.uz)

Year: 2025 Issue: 2 Volume: 2

Published: 20.02.2025
<https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (OAK BAZA)

ZENODO

OPEN AIRE

EUROPUB

RESEARCHGATE (OAK BAZA)

SJIF

DIZARTIRIYA NUTQ KAMCHILIGINI BARTARAF ETISHDA DIDAKTIK O‘YINLARNING AHAMYATI

Iminjonova Moxichexra Alimardon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta’lim fakulteti

Maxsus pedagogika: logopediya yo‘nalishi talabasi

Uzbekistan

iminjonovamoxichexra@gmail.com

Annotatsiya. Dizartiriya – nutqning ba’zi jihatlari, jumladan, talaffuz yoki ritmida buzilishlarga olib keladigan nutq buzilishi hisoblanib, unga qarshi samarali kurashishda didaktik o‘yinlarning ahamiyati katta. Maqolada didaktik o‘yinlarni individual va guruhli faoliyatlar orqali nutq kamchiliklarini bartaraf etishda qo‘llanilishi, shuningdek, bu o‘yinlarning bolalar va kattalar uchun rivojlanishga yordam berishdagi samaradorligini ko‘rsatilgan. O‘yinlar orqali, ko‘proq rag‘batlantiruvchi muhit yaratib, tilni tushunish, talaffuzni to‘g‘ri shakllantirish, va nutqni yaxshilash mumkin. Didaktik o‘yinlar bolalarda nutq faoliyatini rivojlantirishda innovatsion yondashuv sifatida ishlatiladi.

Kalit so‘zlar: Dizartiriya, nutq kamchiliklarini bartaraf etish, didaktik o‘yinlar, talaffuzni to‘g‘ri shakllantirish, nutq rivojlanishi, innovatsion yondashuv, bolalar va kattalar uchun foydalari, rag‘batlantiruvchi muhit yaratish, guruhli va individual faoliyatlarva nutq faoliyatini yaxshilash.

Аннотация: Дизартрия — речевое расстройство, приводящее к нарушениям некоторых сторон речи, в том числе произношения или ритма, и большое значение в эффективной борьбе с ним имеют дидактические игры. В статье показано использование дидактических игр в устранении

речевых дефектов посредством индивидуальной и групповой деятельности, а также эффективность этих игр в содействии развитию детей и взрослых. Создавая более стимулирующую среду, можно улучшить понимание языка, правильное произношение и речь с помощью игр. Дидактические игры используются как инновационный подход к развитию речевой деятельности детей.

Ключевые слова: дизартрия, устранение дефектов речи, дидактические игры, правильное формирование произношения, речевое развитие, инновационный подход, занятия для детей и взрослых, создание стимулирующей среды, групповая и индивидуальная деятельность и совершенствование речевой деятельности.

Abstract: Dysarthria is a speech disorder that causes disturbances in some aspects of speech, including pronunciation or rhythm, and didactic games play a significant role in effectively combating it. The article shows the use of didactic games in eliminating speech defects through individual and group activities, as well as the effectiveness of these games in helping children and adults develop. Through games, it is possible to create a more stimulating environment, improve language understanding, correct pronunciation, and improve speech. Didactic games are used as an innovative approach to developing speech activity in children.

Keywords: Dysarthria, elimination of speech defects, didactic games, correct pronunciation, speech development, innovative approach, benefits for children and adults, creating a stimulating environment, group and individual activities, and improving speech activity.

Language: Uzbek

Citation: Iminjonova , M. (2025). THE IMPORTANCE OF DIDACTIC GAMES IN ELIMINATING THE SPEECH DEFICIENCY OF DYSARTHRIA. Universal International Scientific Journal, 2(2), 71–75. Retrieved from <https://universaljournal.uz/index.php/jurnal/article/view/1440>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14903711>

Google scholar: https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0L2C38q=DIZARTIRIYA+NUZQ+KAMCHILIGI+BARIDIR+ETI+IDA+DIDAKTIK+O'Z+O'ZIDAN+KAMCHILIGI+HAMIYATI&btnG

Dizartiriya, asosan, nutqni shakllantirishda motorik muammolar tufayli yuzaga keladigan buzilish bo'lib, bu bolalar uchun nutqni aniq va to'g'ri ifodalashda qiyinchiliklar yaratadi. Didaktik o'yinlar esa, o'z navbatida, bolalarning nutqiy rivojlanishiga yordam beruvchi samarali metodlardan biridir. Ayniqsa, dizartiriya nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan faoliyatda didaktik o'yinlarning

ahamiyati katta.

O'zbekistonlik olimlar, xususan Sergiyenko (2017), didaktik o'yinlar bolalar nutqini rivojlantirishda muhim vosita sifatida ta'kidlaydi. Ularning fikricha, o'yin jarayonida bolalar o'z nutqini tabiiy ravishda rivojlantiradi, chunki o'yin o'z-o'zidan ko'plab kommunikativ vazifalarni bajarishga yordam beradi. Bu jarayon bolalarda nutqning aniq va to'g'ri talaffuzini shakllantiradi.

Xodjaeva (2018) axborot texnologiyalarining rivojlanishi va didaktik o'yinlarning samar asini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, interaktiv o'yinlar bolalarga nafaqat nutqni rivojlantirishda, balki axborot texnologiyalari orqali so'z boyligini oshirishda ham yordam beradi. Shuningdek, o'yinlarning multimedialigi bolalar uchun yanada qiziqarli va samarali o'qish jarayonini yaratadi.

Sizova (2019) didaktik o'yinlarning metodik xususiyatlarini, ularning bolalar bilan muloqot qilishdagi ahamiyatini o'rganib chiqqan. Uning fikriga ko'ra, o'yinlarda bolalar nutq qobiliyatini mustahkamlash, talaffuzdagi xatoliklarni to'g'rilash va umumiy kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Didaktik o'yinlar bolaning muloqotdagi ishtirokini faollashtirib, uning atrofidagi dunyo bilan tanishishiga yordam beradi.

Ruzikulov (2020) o'z ilmiy ishlarida didaktik o'yinlarning bolalar nutqini rivojlantirishdagi samaradorligini individual yondoshuv bilan bog'laydi. U bolalar uchun maxsus tayyorlangan o'yinlarni shaxsiy ehtiyojlarga qarab ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi. Bu yondoshuv orqali bolaning nutqidagi har bir nuqsonni tuzatishga erishish mumkin.

Fazliddinova (2020) didaktik o'yinlarning nafaqat individual rivojlanish, balki bolalar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Uning fikricha, didaktik o'yinlar orqali bolalar o'zaro muloqotda bo'lib, ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishadi, bu esa nutq rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shonazarova (2021) bolalarda dizartiriya nutq kamchiligini bartaraf etishda didaktik

o'yinlarning alohida rolini ko'rsatadi. U didaktik o'yinlar orqali nutqni to'g'ri va aniq ifodalash, talaffuzni yaxshilash, grammatika qoidalarini o'rganish imkoniyatlari mavjudligini ta'kidlaydi. O'yinlar bolaning nutq qobiliyatini faollashtirib, uning ijodiy va erkin fikrlashini rivojlantiradi.

Gulomova (2020) didaktik o'yinlarning ta'lim jarayonida yuqori samaradorligini ta'kidlaydi. U o'yinlarning motivatsion jihatiga e'tibor qaratib, o'qish jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam berishini belgilaydi. Didaktik o'yinlar bolalarning nutqini rivojlantirishda o'yin bilan o'rganishning samarali usuliga aylangan.

Ushbu olimlarning fikrlariga ko'ra, didaktik o'yinlar bolalar nutqini rivojlantirishda, xususan dizartiriya kabi nutq kamchiliklarini bartaraf etishda muhim vosita hisoblanadi. Ular bolalarning nutq qobiliyatlarini yaxshilash, talaffuzni to'g'rilash, so'z boyligini oshirish va umumiy kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali usul sifatida qaraladi.

Didaktik o'yinlar bolalarga o'rganish jarayonini qiziqarli va faol tarzda taqdim etadi. Dizartiriyanutq amchiligiga ega bo'lgan bolalar uchun bu o'yinlar, nutqni rivojlantirish, talaffuzni yaxshilash va nutq organlarining harakatlarini muvofiqlashtirishda samarali vosita hisoblanadi. O'yinlar orqali bolalar ijtimoiy o'zaro munosabatlar, fikrlarini ifodalash, yangi so'zlar o'rganish va ularni to'g'ri ishlatish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. O'yinlarni o'tkazishda quyidagi jihatlar ahamiyatga ega:

Talaffuzni yaxshilash: Didaktik o'yinlar bolalarga ovozlarni to'g'ri talaffuz qilishda yordam beradi. Masalan, "tovushlarni

topish", "tovushlar bilan ishlash" kabi o'yinlar, bolalarning nutq organlari bilan ishlashini va ovozlarni aniq aytishni o'rgatadi.

So'z boyligini kengaytirish: O'yinlar orqali bolalar yangi so'zlar o'rganib, ularni o'z nutqida ishlatishni o'rganadilar. Bu, dizartiriya bilan og'rikan bolalar uchun ayniqsa muhim, chunki ular so'zlarni aniq talaffuz qilishni o'rganishlari kerak.

Nutq organlarini rivojlantirish: Didaktik o'yinlar bolaning nutq organlarini (til, lab, jag', og'iz) to'g'ri ishlatishga yordam beradi, bu esa dizartiriyani davolashda juda muhimdir.

Dizartiriya nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar o'zlarini ijtimoiy muhitda noqulay his qilishlari mumkin. Didaktik o'yinlar esa ularga o'zlarini erkin ifodalash imkoniyatini beradi, bu esa o'z navbatida ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. O'yinlar bolalar uchun stressni kamaytirish, ijtimoiy muhitda o'zini erkin va tabiiy tutish imkonini yaratadi. Bu, dizartiriya bilan og'rikan bolalar uchun alohida ahamiyatga ega, chunki ular ko'pincha o'z nutqlari tufayli atrofdagilar bilan muloqotda qiynaladilar.

Didaktik o'yinlar, nafaqat nutqni, balki bolaning mantiqiy fikrlash va tushunchalarini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, o'yinda ob'ektlar va ularning o'zaro munosabatlari haqida gapirish, bolalarga tushuncha va fikrlarni aniqlik bilan ifodalashga yordam beradi. Bu bolalar nutqini tartibga solishda va nutqni izchil, mantiqiy ravishda qurishda yordam beradi.

Dizartiriya bilan og'rikan bolalar nutq rivojlanishida turlicha tezlikda o'sishadi. Ba'zi bolalar talaffuzda yengil qiyinchiliklarga duch

kelishsa, boshqalari ancha murakkabroq muammolarni boshdan kechirishlari mumkin. Didaktik o'yinlar bu farqni hisobga olib, bolalarga individual yondashish imkonini yaratadi. Har bir bolaning rivojlanishiga mos ravishda o'yinlar tanlanib, ularga alohida yordam ko'rsatiladi. Bu jarayonda o'yinlarning moslashuvchanligi bolalarga individual ehtiyojlariga qarab turlicha yordam berishni ta'minlaydi.

Dizartiriya bilan og'rikan bolalar ko'pincha ijtimoiy muloqotda qiyinchiliklarga duch keladilar. Didaktik o'yinlar, ularning boshqa bolalar bilan birgalikda ishlashini, hamkorlik qilishni, turli ijtimoiy rollarni bajarishni o'rgatadi. Bu, nafaqat nutqiy, balki ijtimoiy rivojlanishga ham yordam beradi. O'yinlar orqali bolalar o'zlarining nutqiy malakalarini yanada rivojlantirishi va atrofdagilar bilan oson muloqot qilishni o'rganishlari mumkin.

Dizartiriya nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan faoliyatda didaktik o'yinlar, nafaqat nutqni rivojlantirish, balki bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yinlar orqali bolalar o'zlarini erkin ifodalashni o'rganadilar, talaffuzdagi qiyinchiliklarni bartaraf etadilar va nutq organlarining to'g'ri ishlashiga yordam beradi. Shuningdek, didaktik o'yinlar bolalarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi, bu esa ularning umumiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Demak, didaktik o'yinlar dizartiriya bilan og'rikan bolalar uchun samarali va muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sizova, S. S. (2019). "Axborot texnologiyalari va bola nutqining rivojlanishiga ta'siri". O'zbekiston Pedagogika Jurnal, 34(5), 112-118.
2. Xodjaeva, G. B. (2018). "Bola nutqining shakllanishiga multimedia va axborot vositalarining roli". Ilm-fan va ta'lim, 45(7), 59-65.
3. Sergiyenko, I. V. (2017). "Axborot vositalarining bolalarning nutq rivojlanishiga ta'siri: Tezislari". Psixolingvistika va nutq rivojlanishi (2), 17-22.
4. Shonazarova, D. K. (2021). "Axborot texnologiyalarining bola nutqiga ta'siri va ta'limda qo'llanilishi". Ta'lim va tarbiya, 11(4), 84-90.
5. Gulomova, T. R. (2020). "Axborot texnologiyalaridan foydalanishning bolalar nutqiga ta'siri". Logopediya jurnali, 28(3), 112-118.
6. Ruzikulov, A. A. (2018). "Bola nutqini rivojlantirishda internet resurslarining ro'li". O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi ilmiy to'plami, 6(1), 25-30.
7. Fazliddinova, N. S. (2019). "Multimediya vositalarining maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishdagi o'rni". Yosh mutaxassislar ilmiy to'plami, 41-45.
8. Shamsiyeva, M. J. (2017). "Axborot texnologiyalari va bolalar nutqini o'rganishda ilmiy-eksperimental usul". O'zbekiston Pedagogika Jurnal, 23(5), 65-70.
9. Jumaniyozov, B. A. (2020). "Axborot vositalari va interaktiv texnologiyalarning bolalar nutqiga ta'siri". Psixologiya va ta'lim jurnali, 12(2), 101-107.
10. Жўрахўжаев, М. Х. (2022). ИМКОНИЯТИ ЧЕКЛАНГАН БОЛАЛАР УЙДА ЯККА ТАРТИБДАГИ ТАЪЛИМДА ЎҚУВ ЖАРАЁНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 295-298.
11. Khalilkhoja, D. M. (2022, March). PROBLEMS AND SOLUTIONS OF HOME INDIVIDUAL EDUCATORS. In Conference Zone (pp. 315-318).
12. Jurahojayev, M. K. O. (2022). MECHANISMS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF INDIVIDUAL HOME EDUCATION FOR THE DISABLED CHILDREN. Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 2022(3), 171-180.
13. Jo'raxo'jayev, M. X. Imkoniyati cheklangan bolalarning uyda yakka tartibdagi talimi samaradorligini oshirish mexanizmlari: Pedagogika fanlari boyicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. Jizzax-2023.-36-bet.
14. Jo'raxo'jayev, M. X. (2022). Uyda yakka tartibdagi ta'lim o'qituvchisining portreti/"Tilni o'qitish va o'rganishda XXI asr ko'nikmalari" III xalqaro anjuman materiallari.
15. Jo'raxo'jayev, M. X. (2024). BOLA SHAXSI SHAKLLANISHI VA PSIXIK RIVOJLANISHINI BELGILOVCHI OMILLARNI O'RGANUVCHI TURLI NAZARIY YONDASHUVLAR TAHLILI. Inter education & global study, (4 (2)) , 412-422.